

Analyzing the virtual education of history lessons from the perspective of history teachers

Zahed Faraji , Aref Amiri

Visiting lecturer at Farhangian University of Kurdistan, doctoral student of educational management at Kurdistan University

Bachelor's student in geography education, Farhangian University, Shahid Modares Campus, Sanandaj

Abstract

The purpose of the present research is to represent the experiences of secondary school teachers in Sanandaj city from the virtual education of history. Qualitative and phenomenological research. The research field of this qualitative study is history teachers of second secondary school in Sanandaj city. The teachers were selected purposefully. A semi-structured interview was used to collect data, and the data collection and interview process continued until theoretical saturation. After recording the interview, their text was prepared, then using MAXQDA 2020 version, the main themes and sub-themes were extracted. The findings include 6 main themes: teaching, student, teacher, family, hardware and software, and atmosphere and culture of virtual space. The results of the research showed that it is necessary for teachers to be trained in effective teaching in the virtual environment in in-service courses, families have a favorable participation in virtual teaching, which should be strengthened, and the participants also emphasized that An arrangement should be adopted so that the students see the least harm from the undesirable cases of cyberspace.

Keyword: History teaching, virtual teaching, effective teaching

DOR: [20.1001.1.28211014.1402.4.1.4.9](https://doi.org/10.28211014.1402.4.1.4.9)

واکوی آموزش مجازی درس تاریخ از دیدگاه دبیران تاریخ

زاهد فرجی، عارف امیری

مدرس مدعو دانشگاه فرهنگیان کردستان، دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی دانشگاه کردستان

دانشجو کارشناسی آموزش جغرافیا، دانشگاه فرهنگیان پردیس شهید مدرس سنندج

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، بازنمایی تجارب دبیران مقطع متوسطه دوم شهرستان سنندج از آموزش مجازی درس تاریخ است. پژوهش کیفی و از نوع پدیدارشناسی است. میدان تحقیق این پژوهش کیفی معلمان تاریخ دوره متوسطه دوم شهرستان سنندج می‌باشد. معلمان به صورت هدفمند انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد و گردآوری داده‌ها و فرآیند مصاحبه تا اشباع نظری ادامه یافت. پس از ضبط مصاحبه، متن آنها تهیه گردیده سپس با استفاده از نرم افزار مکس کیودا (MAXQDA) مضامین اصلی و مضامین فرعی استخراج گردید. یافته‌ها شامل ۶ مضمون اصلی: تدریس، دانش‌آموز، معلم، خانواده، سخت‌افزار و نرم‌افزار و جو و فرهنگ فضای مجازی می‌باشد. نتایج پژوهش نشان داد که لازم است معلمان در دوره‌های ضمن خدمت، تدریس موثر در فضای مجازی را آموزش ببینند؛ خانواده‌ها در تدریس مجازی مشارکت مطلوبی دارند که باید این مورد تقویت شود؛ و هم‌چنین مشاکت‌کنندگان تأکید داشتند تا ترتیبی اتخاذ شود تا دانش‌آموز، کم‌ترین آسیب را از موارد نامطلوب فضای مجازی ببینند.

کلمات کلیدی: آموزش تاریخ، تدریس مجازی، تدریس اثربخش

مقدمه:

۱-۱ مقدمه و بیان مسئله

تاریخ، مجموعهٔ حوادث فرهنگی، طبیعی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و رویدادهایی است که در گذشته و در زمان و مکان زندگی انسان ها و در رابطه با آنها رخ داده است و هویت و میراث آنها محسوب می‌شود. برای بقا و استمرار فرهنگ و تمدن، هر جامعه ای باید میراث خود را به نسل های اتی انتقال دهد و هویت خود را پاس بدارد. در واقع تاریخ تجربه های گذشته را به تجربه های کنونی ما می افزاید و زندگی ما را پر مایه تر می کند (زرین کوب، ۱۳۷۵: ۱۲۴). در راستای چنین وظایف مهمی درس تاریخ در برنامهٔ درسی قرار گرفته است.

در نظام آموزشی جدید هدف از آموزش تاریخ بخاطر سپردن اسامی متعدد نیست، بلکه تقویت قدرت تحلیل افراد از رویداد های تاریخی و بررسی تاثیر ان در زندگی امروز جوامع انسانی است. از بعد آموزشی این درس به عنوان یک درس حفظی تلقی شده و کتب درسی تاریخ انباشته از مفاهیم متعدد، اسامی، اشخاص، زمان ها، مکان ها و جزئیات حوادث و رویدادهایی است که دانش آموزان آنها را حفظ می کنند و بعد از امتحان هم آنها را فراموش می کنند. روش تدریس معلمان نیز که عمدتاً از روش های معمول و سنتی تدریس همچون سخنرانی، پرسش و پاسخ، روخوانی و غیره استفاده می کنند مزید بر علت است (چنگائی، ۱۳۹۹).

آموزش تاریخ در ایران تا قبل از شیوع ویروس کرونا، همانند آموزش سایر دروس آموزشی حضوری و چهره به چهره با حضور معلم و دانش آموز در مدرسه اتفاق می افتاد؛ اما با شیوع ویروس کرونا در جهان، در ششم مارس حدود ۲۹۱ میلیون کودک و جوان به دلیل تعطیلی گسترده آموزشگاه ها توسط دولت ها به منظور کند کردن شیوع کرونا به اجبار از حضور در مدرسه محروم شدند. نوزده کشور تمام مدرسه ها در قلمرو خود را تعطیل کردند و این باعث ضربه به دانش آموزان پایه های پیش دبستانی تا دبیرستان گردید (گزارش سازمان جهانی یونسکو، ۲۰۲۰). جهت استمرار آموزش، برخی از کشورها آموزش از راه دور را جایگزین آموزش سنتی کردند. اولین سابقهٔ موثق آموزش مجازی در ایران را می توان به تاسیس دانشگاه پیام نور در سال ۱۳۶۷ نسبت داد (ملک افزلی، ۱۳۹۲). این شکل آموزش از راه دور با آموزش از راه دور مرسوم متفاوت است؛ کارشناسان از موارد زیر به عنوان تفاوت آنها نام می برند: الف) ناگهانی بودن آن: آموزش مجازی به دلیل نیاز غیرقابل پیش بینی در مدارس بدون آمادگی قبلی به کار گرفته شد (رانگیوی و سیماتی کومار، ۲۰۲۰). ب) تحمیلی بودن آن: در بسیاری از کشورها به عنوان یک اقدام برجسته ملی «اقدامات دراکونی، تحمیل شده است» (تیلور و همکاران، ۲۰۲۰).

^۱UNESCO^۲Rangiwai & Simati-Kumar^۳Taylor et al

در ایران نیز پس از تأیید رسمی شیوع ویروس کرونا در ۲۹ بهمن ۱۳۹۸، آموزش و پرورش در ابتدا آموزش های مکمل را از طریق شبکه آموزش در راستای استمرار فعالیت های یادگیری برای دانش آموزان آغاز کرد. زمان آموزش در تلویزیون چهار برابر شد. آموزش های تلویزیونی علی رغم امکان پوشش بالا و فراگیری قابل قبول؛ به دلیل ماهیت یک طرفه بودن ارتباط، پاسخگوی تعامل مورد انتظار در جریان یادگیری نسبتاً فعال نیست و آموزش و پرورش نیز نمی تواند به یک سنجش مطمئن از ارتباط فراگیران با آموزش معلمان، دست پیدا کند، به همین دلیل باید به دنبال شیوه ای می بود که با اطمینان بالا بتواند، شکل گرفتن ارتباط مؤثر معلمان و دانش آموزان در جریان یاددهی و یادگیری را با کیفیت تعاملی قابل قبول، توصیف و ارزشیابی کند. (عباسی و همکاران، ۱۳۹۹). علی رغم تأکید بر هوشمند سازی مدارس پیشرفت های چشم گیری در بسترسازی و ارائه آموزش های مجازی حاصل نشده بود. اگر چه پاندمی کرونا مشکلات زیادی بر تمام شاخص های جامعه از جمله سلامت مردم تحمیل کرد اما منجر به شکوفایی برخی قابلیت ها در کشور شد که از جمله آنها می توان به فراگیر شدن و رونق یافتن آموزش مجازی در سراسر کشور اشاره کرد.

به این ترتیب با ورود قالب های جدید در کنار قالب های سنتی به عرصه آموزشی، چشم اندازهای بدیعی در آموزش ایجاد شده است. در این راستا به نظر می رسد در آینده ای نه چندان دور، توجه به محتوای الکترونیکی و آموزش مجازی در کنار کتاب های چاپی و آموزش سنتی دارای جایگاه مهمی باشد و با فرض پذیرش این فرضیه، ضرورت بررسی و نقد محتوای الکترونیکی و آموزش مجازی می بایست بیش از پیش مورد توجه قرار بگیرد. با گسترش فضای مجازی در سطح جامعه، امروزه، مسائل آموزشی زیادی طرح گردیده است که ضمن تحلیل توانایی آموزش سنتی در حفظ و ثبات آن تردید ایجاد کرده اند. آموزش سنتی علم تاریخ در ایران و جهان دارای سابقه طولانی بوده ولی در عین کاربرد فراوان در زندگی فراگیران، دیگر روش های تدریس سنتی توانایی خود را در انتقال کامل اطلاعات و همگام سازی خود با تکنولوژی مدرن از دست داده اند و آموزش دهندگان و پژوهشگران را به سوی روش های نوین آموزشی در بستر های مختلف سوق داده اند. به کار گیری فناوری های نوین در امر آموزش به فراگیر کمک می کند تا درک بهتری از مطلب داشته باشد همچنین کمک می کند تا فرایند یادگیری منوط به محیط آموزشی نشود. اما آنچه درخور توجه می باشد این است که انتخاب نوع فناوری باید بر اساس روش ها و امکاناتی باشد که یک مجموعه آموزشی می تواند به آن دسترسی داشته باشد (شفیعی سروستانی و صفری، ۱۳۹۹). و آنچه مسلم است هیچ گاه این امکانات نمی تواند جای معلم را بگیرد. (علی شیری، موسوی زاده، ۱۳۹۵) در مقاله ای تحت عنوان فضای مجازی و نظام تعلیم و تربیت فرصت ها و چالش ها، به این نتیجه می رسند: با توجه به ابعاد مثبت و منفی فضای مجازی که در عین حال فرصتی سازنده و توسعه دهنده و هم تهدیدی تخریبگر و اسیرکننده می باشند، بر لزوم مدیریت صحیح این فضا باید تأکید شود. نقش پیشرفت فناوری اطلاعات و ارتباطات در تسهیل و تسریع فرایند آموزش و یادگیری انکار ناپذیر است، اما در کنار مزایا و منافع، آموزش مجازی فراگیران و مسئولان آموزشی را نیز با چالش های متعددی روبرو کرده است. آموزش مجاز در دوره متوسطه که یکی از مقاطع مهم تحصیلی مهم جامعه است و همه چیز از بطن کلاس وارد متن جامعه می شود؛ آموزش مجازی یکی از نیازهای امروزه و تاثیرگذار در امر آموزش و فرایند تدریس به شمار می آید (کارگزاران، ۱۳۹۴).

در این پژوهش با توجه به موارد خاص آموزش جغرافیا در صدد بازنمایی تجارب معلمان از آموزش مجازی در درس جغرافیا هستیم تا مشخص گردد که آموزش مجازی در درس جغرافیا از دید دبیران چه فرصت‌ها و چه چالش‌هایی را دربر دارد. و ازین فرصت‌ها بتوان در آینده آموزشی این درس بهره برد.

۱-۲ پیشینه پژوهش

پیشینه پژوهش در حوزه واکاوی تجارب آموزش مجازی تاریخ ابعاد وسیعی ندارد، ضمن اشاره به برخی کارهای صورت گرفته در این چارچوب، به اجمال به بخشی از آنها اشاره می‌نماییم:

در حوزه رابطه فضای مجازی و آموزش و کاربرد های آن پژوهش های متعددی صورت گرفته است که از جمله می‌توان به مقاله ای با عنوان: تاثیر عملکرد آموزش در فضای مجازی در تعاملات یاددهی و یادگیری نوشته باقرزاده همایی (۱۳۹۹) اشاره داشت که نگارنده نتیجه می‌گیرد: با شناخت، رعایت و کنترل چارچوب و ابعاد ناظر بر این پدیده، افراد می‌توانند با حضور در این فضا کیفیت آموزشی خود را بهبود بخشند. البته چنانچه این ابعاد و چارچوب درست اجرا و رعایت نشوند این پدیده مهم، نتیجه درستی بر تعاملات آموزشی یاددهی و یادگیری نخواهد داشت و نتیجه معکوسی بر تعاملات یاد دهنده خواهد گذاشت.

پورعمران و یوسفی مقدم (۱۳۹۸)، در مقاله شبکه های اجتماعی مجازی؛ ابزاری در جهت کیفیت بخشی فرایند یاددهی-یادگیری با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی به موضوع پرداخته اند و معایب و محاسن این فضا در تعلیم و تربیت را بررسی نموده و با توجه به سرمایه گذاری کشورهای مختلف جهان در این زمینه نتیجه می‌گیرند که فناوری در این زمینه دارای تاثیر زیادی بر تعلیم و تربیت است.

نصرتی و جنگی زهی (۱۳۹۷)، با عنوان بررسی تکنولوژی جدید (اینترنت) در دستیابی به کیفیت آموزشی انجام داده‌اند گفته شد که فناوری اطلاعات و ارتباطات می‌تواند به عنوان ابزاری نیرومند برای ارتقاء کیفیت و کارایی آموزش و یادگیری مورد استفاده قرار دارد.

در پژوهشی دیگر مصیبی اردکانی، رضاپور میرصالح و بهجتی اردکانی (۱۴۰۰)، مشکلات آموزش مجازی در حوزه های آموزش، معلم و مدرسه، والدین، دانش آموزان، زیرساخت های آموزش مجازی شناسایی شد. نتایج نشان داد که مشکلات آموزش مجازی در دوران شیوع کرونا، نه تنها متفاوت از مشکلات آموزش حضوری است؛ بلکه، به دلیل عدم آمادگی خانواده ها برای مواجهه با این مشکلات، گستردگی بیشتری نیز نسبت آموزش های مجازی پیش از این دارند. با در نظر گرفتن این مشکلات، می‌توان جهت فراهم کردن زیرساخت های آموزش مجازی و پایه ریزی بستر فرهنگی برای پذیرش آن اقدام کرد به طوری که در آموزش های مجازی بعد از دوران پاندمی نیز موثر واقع شود.

عباسی، حجازی، حکیم زاده (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «تجربه زیسته معلمان دوره ابتدایی از فرصت ها و چالش های تدریس در شبکه آموزشی دانش آموزان (شاد)» انجام دادند و زیرساخت سازی و فنی، چالش های ایجاد شده در فرایند یاددهی-یادگیری و چالش های فرهنگی-اجتماعی را به عنوان چالش های تدریس در شبکه شاد شناسایی و مقوله

های بدست آمده زیر را درباره تدریس در فضای مجازی عنوان کردند: عدم دسترسی همه دانش آموزان به فضای مجازی به ویژه در مناطق محروم و ایجاد نابرابری در فرصت آموزش، سنگین بودن هزینه های اینترنت برای بسیاری از خانواده ها، کند بودن سرعت اینترنت، دشوار بودن سنجش یادگیری واقعی دانش آموزان و سلب شدن قدرت نظارت از معلم، اعتیاد برخی دانش آموزان به اینترنت و گوشی، اختصاص وقت کم برخی معلمان به تدریس، کاهش انگیزه برخی دانش آموزان نسبت به تحصیل در شیوه جدید تدریس.

لازم به ذکر است که با توجه به جست و جوی صورت گرفته هرچند مقالات متعددی در مورد نقش فضای مجازی در آموزش نگاشته شده است ولی پژوهشی که به واکاوی تجارب آموزش مجازی تاریخ از دیدگاه دبیران تاریخ بپردازد، تاکنون صورت نگرفته و از این نظر، پژوهش پیش رو نوشتاری نو و قابل اعتنا می باشد.

۱-۳ روش شناسی پژوهش:

این پژوهش رویکردی کیفی و روشی پدیدارشناسانه دارد. پدیدارشناسی روشی است که در آن به توصیف «چیستی» و «چگونگی» پدیده تجربه افراد، بر اساس تجارب آنها به توضیح، تجزیه و تحلیل توصیف تجربه می پردازد. بر همین اساس چارچوب نظری در صددیم تا مشخص گردد که دبیران تاریخ شهرستان سنندج در آموزش درس تاریخ چه تجاربی دارند. ابزار گردآوری داده در این پژوهش کیفی مصاحبه نیمه ساختاریافته می باشد. سؤال اصلی مصاحبه این سؤال می باشد که: در آموزش مجازی تاریخ چه تجاربی داشتید؟ و ۶ سؤال فرعی دیگر نیز در این تحقیق آمده است که حول سؤال اصلی مصاحبه می باشد و جنبه های مختلف این سؤال را پوشش می دهد. میدان تحقیق دبیران تاریخ شهرستان سنندج بودند که تجربه آموزش مجازی را در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ داشتند. هدف انتخاب این سال به دلیل آموزش کاملاً مجازی در این سال تحصیلی بود. روش انتخاب معلمان مصاحبه شونده به صورت هدفمند و از نوع نظری بوده است. مصاحبه ها تا زمان اشباع نظری ادامه یافت. در پژوهش حاضر پس از اینکه مصاحبه ها ضبط گردید. متن آنها تهیه شد. پس از پیاده سازی مصاحبه ها، توضیحات و توصیفات مصاحبه شوندگان مکرراً مطالعه گردید.

در تحلیل داده ها از راهبرد هفت مرحله ای کلازی استفاده خواهد شد در مرحله اول، پس از انجام هر مصاحبه، کل متن مصاحبه بر روی کاغذ پیاده شد. در مرحله دوم، کل متن چندین مرتبه مرور می شود تا درک کلی از متن حاصل شود. در مرحله سوم، پس از مطالعه متن، معانی استخراج شده به صورت کدهای اولیه تنظیم خواهد شد تا دسته بندی راحت تر صورت گیرد. در مرحله چهارم، معانی کدگذاری شده، در قالب خوشه هایی از زیرمضامینها سازماندهی می گردد. در مرحله پنجم، بازنگری صورت می گیرد. بدین منظور برای دستیابی به مفاهیم واضح و بدون ابهام، لازم است یک مرتبه دیگر بازنگری در کدهای پدیدآمده از اولین مصاحبه تا آخرین مصاحبه انجام گیرد. در مرحله ششم، زیرمضامین به دست آمده در هر گروه با گروه های دیگر، مورد مقایسه قرار گرفت و در صورت نیاز در هم ادغام می شوند تا مضمون اصلی در هر بخش با توجه به زیرمضمون ها به دست آید. در انتها و در مرحله هفتم، برای

اعتباربخشی، یافته‌ها به شرکت‌کنندگان ارجاع داده خواهد شد تا از صحت آن، اطمینان حاصل گردد. سپس با استفاده از نرم افزار مکس کیودا MAXQDA نسخه سال ۲۰۲۰ مضامین اصلی و زیر مضمونها استخراج گردیده و به آنها معنا و مفهوم خاصی داده شد. سپس برای هر یک از مضامین اصلی نقشه آن مضمون و زیر مضامین آن ترسیم گردید.

جدول شماره ۱: مشخصات جمعیت شناختی مصاحبه شوندهگان

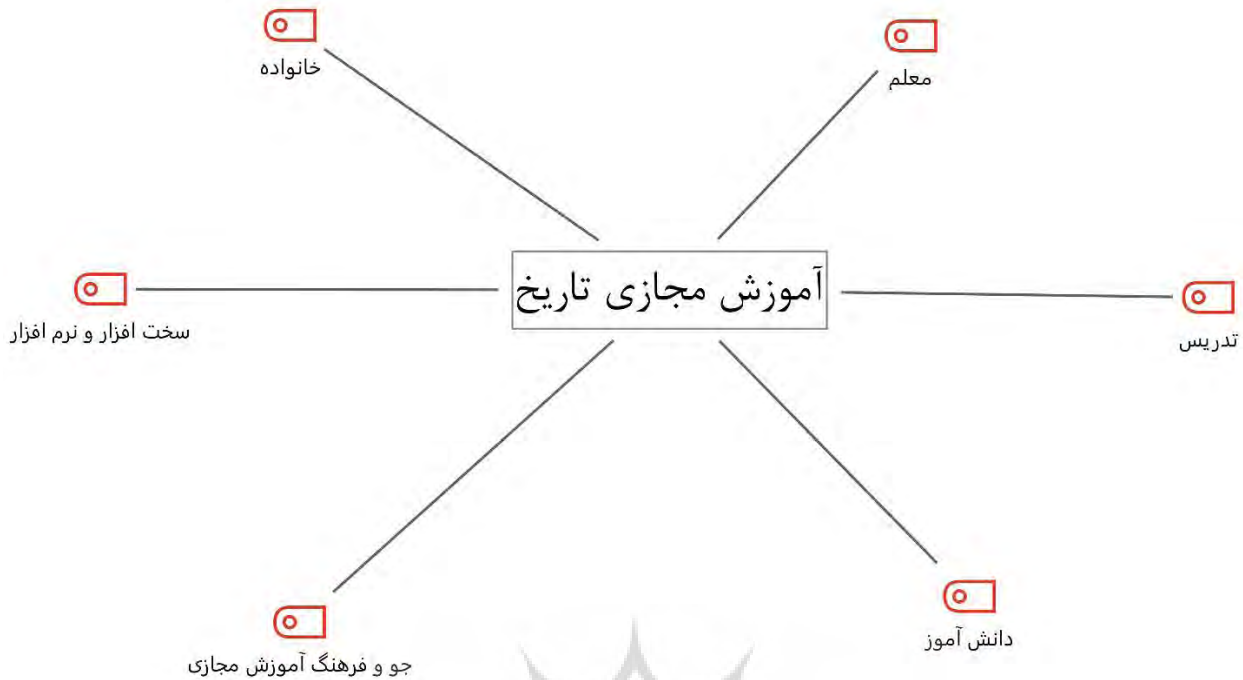
مصاحبه شونده	رشته تحصیلی	سابقه خدمت	جنسیت	نحوه جذب
شماره ۱	کارشناسی ارشد جامعه شناسی	۲۷	مرد	ازمون استخدامی
شماره ۲	کارشناسی ارشد آموزش تاریخ	۱۱	مرد	مراکز تربیت معلم
شماره ۳	کارشناسی آموزش تاریخ	۵	زن	دانشگاه فرهنگیان
شماره ۴	کارشناسی جامعه شناسی	۱۲	زن	مراکز تربیت معلم
شماره ۵	کارشناسی روانشناسی	۱۷	مرد	ازمون استخدامی
شماره ۶	کارشناسی تاریخ	۲۲	مرد	مراکز تربیت معلم
شماره ۷	کارشناسی تاریخ	۶	زن	دانشگاه فرهنگیان
شماره ۸	کارشناسی ارشد تاریخ	۲۸	مرد	مراکز تربیت معلم
شماره ۹	کارشناسی تاریخ	۲۹	مرد	مراکز تربیت معلم

۱- بحث:

۱-۲ یافته‌های پژوهش:

پس از مصاحبه و کدگذاری داده های پژوهش، در یافته‌های تحقیق از رویکرد از پایین به بالا استفاده گردید. استفاده از این رویکرد بدین معنی است که ابتدا داده‌ها از مشارکت‌کنندگان گردآوری می‌گردد سپس با توجه به نظرات مشارکت‌کننده یافته‌های پژوهش شکل می‌گیرد به همین دلیل ابتدا از مصاحبه‌ها مضمین فرعی و سپس از مضمین فرعی مقوله‌های اصلی پژوهش استخراج گردید.

مضامین اصلی پژوهش شامل شش مضمون اصلی که عبارتند از: تدریس، معلم، دانش‌آموز، خانواده، جو و فرهنگ و سخت‌افزار و نرم‌افزار که در نقشه زیر نشان داده شده است:

در نمودار زیر نیز مضامین اصلی و فرعی نمایش داده شده است:

مضامین اصلی	زیرمضمون‌ها
تدریس	تسهیل‌گری آموزش مجازی در تدریس
	مشارکت دانش‌آموزان
	موانع آموزش مجازی در تدریس تاریخ
دانش آموز	ارزشیابی مجازی
	ارتباط بیشتر با معلم
	فرصت‌بودن قرنطینه
	آشنایی بیشتر با تکنولوژی
معلم	توسعه ارتباطی با همدیگر
	ایجاد اعتماد به نفس
	راحت‌بودن حضور در کلاس
	در دسترس بودن معلم
	تقویت حس وظیفه‌شناسی
	کسب تجربه
	فرصت شغل دوم برای معلمان
خانواده	ایثار معلمان در آموزش مجازی
	ضرورت آموزش دیدن معلمان
	توانمندسازی معلمان در شرایط غیرقابل پیش‌بینی
	لزوم ارتقای مهارت فن‌آوران معلمان
	فرصت بیشتر معلمان برای ارتقا
بیشترشدن ارتباط بین دانش‌آموزان و خانواده	

	توجه به نقش مهم معلم در خانواده‌ها
	نقش اثرگذار خانواده در تدریس
	اطلاع‌رسانی فرآیند آموزش به والدین
	نقد و نظر والدین در فرآیند تدریس
	آموزش دیدن خانواده‌ها
	انجام تکالیف با مشارکت خانواده
جو و فرهنگ	کم‌تجربگی
	وابستگی به فضای مجازی
	آزمون و خطا
	عدالت آموزشی
	تعطیل‌نشدن آموزش
	استفاده از صاحب‌نظران
	فرهنگ‌سازی تدریجی
	فرهنگ‌سازی آموزش مجازی
	رها بودن فضای مجازی برای نوجوانان
	ضرورت توجه به ابعاد تربیتی
زیرساخت	عدم وجود زیرساخت مناسب
	با کیفیت نبودن اپ‌های رسمی
	تلفن همراه نداشتن دانش‌آموزان
	ضعف سرعت در چندرسانه‌ای
	ناتوانی مالی در تهیه زیرساخت

جدول شماره ۲: مضامین اصلی و فرعی پژوهش

هم اکنون به تفکیک، هر یک از مضامین اصلی را شرح داده و مضامین فرعی زیرمجموعه آن مضمون اصلی را بیان کرده و همراه با نقل قول‌های مصاحبه‌شوندگان را بازگو می‌کنیم:

مضمون اصلی اول: تدریس

مضمون اصلی اول که تدریس می‌باشد مضامین فرعی زیادی از آن استخراج گردید. به همین دلیل ابتدا هر مضمون فرعی خود زیر مضمون‌هایی را نیز دارا می‌باشد.

۱-۲-۱ مضمون اصلی اول: تدریس

زیر مضمون‌های مضمون تدریس

۲-۱-۱-۱-۱ مشارکت دانش آموزان

زیرمجموعه ها:

۲-۱-۱-۱-۱-۲ تمرین مشارکت

مصاحبه شونده شماره ۱، ۵، ۷، ۹ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره پنج: معلمان می‌توانند موضوع مشخص کنند تا دانش آموزان در رابطه با آنها باهمدیگه بحث و گفت و گو کنند این روش باعث می‌شود دانش آموزان برای اینکه حرفی برای گفتن داشته باشند به مطالعاتی غیر از کتاب درسی رو بیاورند و مطالعه غیر مسقیم داشته باشند

۲-۱-۱-۱-۲ ارائه خلاصه درس توسط دانش آموزان

مصاحبه شونده شماره ۶ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره شش: استفاده از روش ارائه خلاصه درس توسط دانش آموزان در ابتدا و پایان کلاس دانش آموزان را به کلاس جلب می‌کند و تا حدودی برای جلب تمرکز آنها موثر است.

۲-۱-۱-۱-۲ پرسش و پاسخ حین تدریس:

مصاحبه شونده شماره ۱، ۳، ۶، به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره یک: سعی می‌شد با دادن تمرین های مشارکتی تا حدودی ان تعامل گروهی کلاس را در این دوره مجازی هم حفظ کنم و خودم نیز با دانش آموزان تعامل و گفت و گو داشته باشم.

۲-۱-۱-۲ موانع آموزش مجازی در تدریس درس تاریخ

زیر مجموعه ها:

۲-۱-۱-۲-۱ شیوه صحیح جست‌جوگری در آموزش مجازی

مصاحبه شونده های شماره ۳، ۲، ۸ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره سه: اگر دانش آموزان شیوه صحیح جست و جو در اینترنت برای پیدا کردن مطالب و مسائل علمی خود و کنجکاوای هایی که دارند را یاد بگیرند و در کلاس مرتبط با آنها بحث کنند شیوه تفکر انتقادی را نیز یاد می‌گیرند و سیر و مسیر کلاس به خوبی پیش می‌رود و ان تعاملی که در کلاس حضوری بدنبال ان هستیم را نیز در اینجا دست پیدا می‌کنیم.

۲-۱-۱-۱-۲) دشوار بودن تولید محتوای الکترونیکی

مصاحبه شونده شماره ۴، ۵، ۶، ۷ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره چهار: الزاما درست کردن محتوای الکترونیکی برای تدریس مجازی کار زمان بری بود.

مصاحبه شونده شماره پنج: ساختن پاورپوینت برای معلمان دشوار بود و محتوای درسی اهمیت زیادی دارد.

۲-۱-۱-۲) ضعف رشد اجتماعی

مصاحبه شونده شماره ۱، ۲، ۵، ۷، ۸ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره یک: در بهترین حالت شاید دانش آموز درس و متن کتاب را بتواند در مجازی حفظ کند و نمرات خوبی هم بگیرد اما رشد اجتماعی و توسعه فردی که در کلاس حضوری و محیط مدرسه اتفاق می افتد بسیار با ارزش است.

مصاحبه شونده شماره دو: آموزش اصیل آموزش حضوری است، ما می توانیم آموزش را هم بصورت مجازی داشته باشیم اما در آموزش حضوری علاوه بر درس دانش آموزان با مسائل و موارد متعدد بسیاری روبرو می شوند که برای رشد آنها واجب است. از برخورد و ارتباط با راننده تاکسی یا سرویس و بوفه دار مدرسه تا صحبت کردن در جمع همسالان و دوستان خود و از این قبیل که بسیار متعدد است و آموزش زندگی پویا در جامعه را به بچه ها می دهد.

۲-۱-۱-۲) لغو شدن اردوهای علمی حضوری

مصاحبه شونده شماره ۴ به این مضمون اشاره داشته است:

مصاحبه شونده شماره چهار: اردوی علمی که مثلا ما در این درس به موزه هم می رفتیم و از اماکن تاریخی از نزدیک دیدن می کردیم ولی در آموزش آنلاین بصورت مجازی از این مکان ها دیدن می کردیم و مواردی از این قبیل.

۲-۱-۱-۲) ارزشیابی مجازی

مفاهیم زیر مجموعه ارزشیابی مجازی

۲-۱-۱-۲) دشوار بودن ارزشیابی مجازی

مصاحبه شونده شماره ۲، ۶، ۸ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره دو: ماه های اول تعطیلی مدارس و مجازی شدن آموزش واقعا تدریس و آموزش درس به دانش آموزان، حضور غیاب آنها و ارزشیابی فعالیت آنها سخت و دشوار بود.

۲-۱-۱-۲) تعدد و تکرار ارزشیابی

مصاحبه شوندگان شماره ۶۰۷ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره شش: استفاده از طرح سؤال و آزمون های فشرده و کوتاه در هر جلسه از دانش آموزان می خواستم به سؤالات پاسخ بدهند و فعالیت هارا انجام بدهند تا در موقع امتحانات بر حسب این نمرات و فعالیت هایی که انجام داده اند ارزشیابی بهتری انجام بدهم زیرا بنظر من معضل بزرگی بود.

۲-۱-۱-۳) طراحی سؤال جداگانه برای دانش آموزان

مصاحبه شونده شماره ۶ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره شش: حتی می توانیم برای هر دانش آموزی سؤالی جداگانه و اختصاصی طرح کنیم.

۲-۱-۱-۴) محدودیت نداشتن ساعت برگزاری امتحان

مصاحبه شونده شماره ۵ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره پنج: امتحان را در هر ساعتی که بخواهیم می توانیم برگزار کنیم از صبح تا شب و محدودیتی وجود ندارد.

۲-۱-۱-۴) تسهیل گری های آموزش مجازی در تدریس تاریخ

زیر مجموعه ها:

۲-۱-۱-۴-۱) غنای بیشتر تکلیف

مصاحبه شونده شماره ۴ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره چهار: امکان اینکه معلمان به دانش آموزان تکالیف بیشتری بدهند هم فراهم می باشد.

۲-۱-۱-۴-۲) دسترسی اسان به مرور مطالب:

مصاحبه شونده ۱، ۳، ۷ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره هفت: یکی از مزیت های خوبش این بود تمام فایل ها عکس ها و هرچی که داخل گروه کلاس بارگزاری می کردیم حذف نمیشد و هر موقع نیاز پیدا می کردیم راحت دسترسی داشتیم و این برای دانش آموزان هم خیلی خوب بود.

۲-۱-۱-۴-۳) امکان شرکت در هر مکان:

مصاحبه شونده شماره ۱، ۲، ۵، ۳، ۶، ۸ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره سه: نداشتن محدودیت زمانی و مکانی از فواید خیلی خوب آموزش مجازی تاریخ است.

۲-۱-۱-۴) در دسترس بودن

مصاحبه شونده شماره ۱، ۴، ۷ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره هفت: دغدغه ای برای رفت و آمد بچه های خود نداشتند.

مصاحبه شونده شماره یک: صرفه جویی در وقت معلم و دانش آموزان برای ایاب و ذهاب به مدرسه، شرکت در کلاس های مجازی در هر مکانی امکان پذیر است.

۲-۱-۱-۵) فرصت بودن تجربه آموزش جدید:

مصاحبه شونده ۲ و ۵ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره دو: آموزش مجازی بنظرم کاملا یک فرصت بود برای همه دروس اما با میزان های مختلف و اثرات متفاوت.

۲-۱-۱-۶) استفاده موثر از چند رسانه ای

مصاحبه شونده گان ۱، ۴، ۵، ۹ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره نه: برای آموزش مجازی تاریخ بنده سعی می کردم فیلم و مستند ارسال کنم در گروه تا بچه ها استفاده کنند و سؤالاتی در ذهنشان پدید بیاورد و یا به سؤالاتی که دارند جواب بدهد.

همچنین مصاحبه شونده شماره چهار می گوید: باید خدمتت عرض کنم آموزش چند رسانه ای در فضای مجازی می باشد به این معنی که ما از همه رسانه های موجود فضای مجازی مانند صدا، تصویر، گیفت، استیکرها، لایو و همه این ها استفاده کنیم تا دانش آموزان از همه جهات با مطالب درس تاریخ همراه و درگیر شوند.

۲-۱-۱-۷) ابتکار بیشتر در نوع تدریس

مصاحبه شونده شماره ۱ و ۲ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره دو: با وجود امکاناتی که در اپلیکیشن ها و سایت های آموزش مجازی وجود دارد کمی ابتکار و خلاقیت داشته باشیم، سؤالات، صفحات کتاب، پاورپوینت ها... را نمایش بگذاریم حتی با ایجاد پیام هایی سؤالات نظر سنجی و انتقاد پیشنهاد را در گروه کلاسی قرار دهیم و بازخورد دانش آموزان را دریافت کنی.

۲-۱-۱-۸) استفاده از تجربیات همکاران

مصاحبه شونده شماره ۵، ۶، ۸، ۹ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره پنج: کارهایی که معلمان دیگر انجام می‌دادند هم الگو گرفتیم و تا حدودی هم موفق بود اما ضعف‌های بسیاری وجود داشت.

همچنین مصاحبه شونده شماره هشت: یکی از معایب بزرگ آموزش مجازی این بود که ما با همکاران خودمان هم ارتباط نداشتیم تا مشورت کنیم تعامل داشته باشیم و راجع به مشکلات یا تجربیات آموزشی با همدیگر صحبت و تعامل کنیم.

۲-۱-۱-۴) یادگیری فردی

مصاحبه شونده شماره پنج به این مضمون اشاره داشته‌اند:

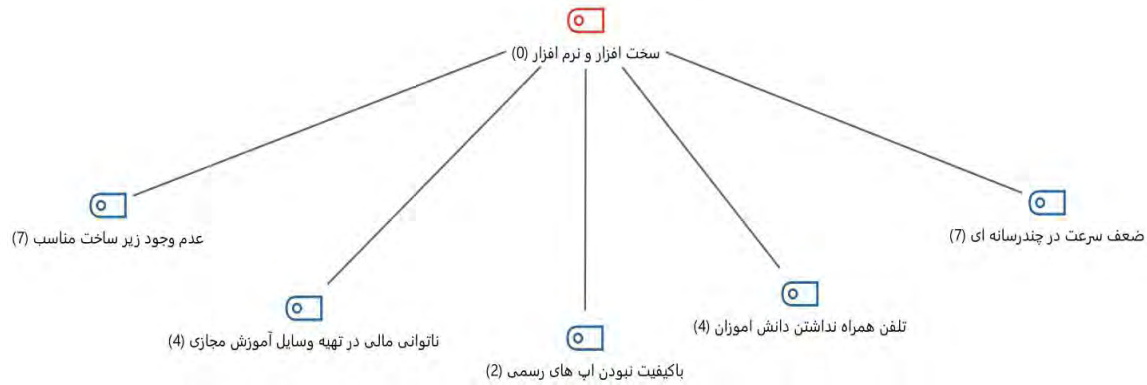
مصاحبه شونده شماره پنج: یکی از مزایای قابل‌تامل‌ان این می‌باشد که هر دانش‌آموز متناسب با نیاز فردی خود و نوع یادگیری‌ای که دارد سرعت و روند آموزشی و یادگیری خود را تعیین می‌کند.

۲-۱-۱-۴) تفکر انتقادی در آموزش تاریخ

مصاحبه شونده شماره ۳ و ۱ به این مضمون اشاره داشته‌اند:

مصاحبه شونده شماره سه: اگر دانش‌آموزان شیوه صحیح جست‌وجو در اینترنت برای پیدا کردن مطالب و مسائل علمی خود و کنجکاوی‌هایی که دارند را یاد بگیرند و در کلاس مرتبط با آنها بحث کنند شیوه تفکر انتقادی را نیز یاد می‌گیرند و سیر و مسیر کلاس به خوبی پیش می‌رود و آن تعاملی که در کلاس حضوری بدنبال‌ان هستیم را نیز در اینجا دست پیدا می‌کنیم.

۲-۱-۲ مضمون اصلی دوم: سخت‌افزار و نرم‌افزار

۲-۱-۲-۱) ضعف سرعت در چند رسانه ای:

مصاحبه شونده های ۱، ۶، ۸ و ۹ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره شش: قطع و وصل شدن صدا و اینترنت و بارگذاری نشدن فایل ها و تکلیف ها نیز از دیگر ایرادات موجود بود که به مرور اینها داشت رفع می‌شد.

همچنین مصاحبه شونده شماره نه می‌گوید: اما مثلا ما با مشکل سرعت اینترنت مواجه بودیم که دیگر این امکان را از ما سلب کرد که مستند ارسال کنیم حتی با تایم کوتاه زیرا نه امکان اپلود شدن داشت و برای دانش آموزان هم امکان دانلود شدن دقیق خیلی زیادی از وقت آنها را می‌گرفت، مشکلاتی این چنینی و همین جزئیات در کنار هم هستند که مشکل اساسی را شکل می‌دهند.

۲-۱-۲-۲) تلفن همراه نداشتن دانش آموزان:

مصاحبه شونده های ۲، ۶ و ۹ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره دو: دسترسی نداشتن دانش آموزان و خانواده آنها به تلفن هوشمند یا سیستم از معضلات بود.

مصاحبه شونده شماره شش: اینکه همه دانش آموزان و معلمان تلفن همراه مناسب یا لپ تاب برای آموزش و یادگیری مجازی داشته باشند.

۲-۱-۲-۳) باکیفیت نبودن اپ های رسمی:

مصاحبه شونده های شماره ۱ و ۴ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره چهار: شاد هم امد خودتون که شاهد بودین و به چشم دیدین یه روز باز نمی شد یه روز مخاطب ها را نمایور یا تکلیف ها بارگزاری نمیشد یا کلا قطع بود آموزش از طریق شبکه های تلویزیون هم جریان داشت اما واقعا از خودمان بپرسیم چقدر کارآمد و مفید بود نه که فایده نداشته اما خیلی هم قابل قبول نبود و ضعف زیاد داشت.

۲-۱-۲) ناتوانی مالی در تهیه وسایل آموزش مجازی:

مصاحبه شونده های شماره ۵، ۸، ۹ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره پنج: در نظر گرفتن قدرت مالی خانواده ها برای تهیه کردن تلفن همراه هوشمند برای فرزندان خود باید در نظر باشد.

مصاحبه شونده شماره هشت می گوید: وقتی دانش آموزی میاد به من میگه پدرم نمیتونه برای من گوشی بخره تا پیام کلاس من چی باید کنم واقعا وظیفه ما در ان شرایط چیست.

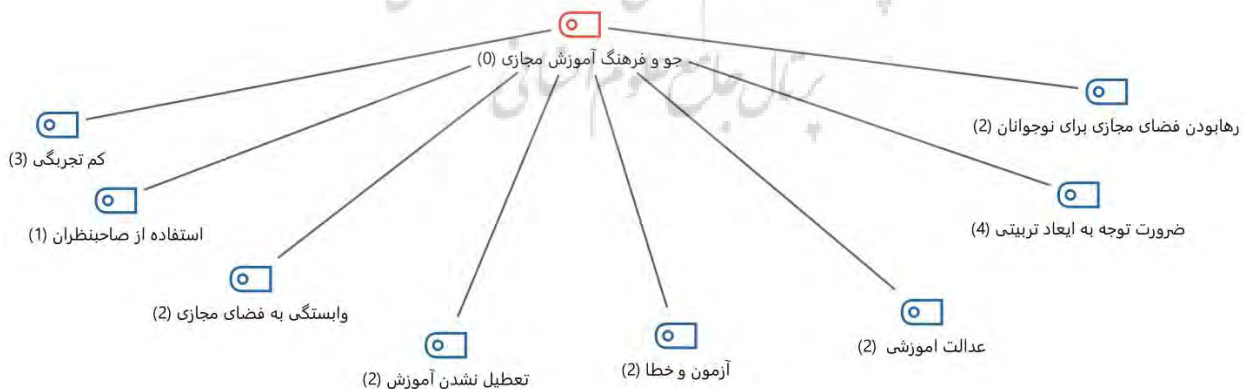
۲-۱-۳) عدم وجود زیر ساخت مناسب:

مصاحبه شونده های شماره ۱، ۲، ۴، ۵، ۶، ۷ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره پنج: در ابتدا که همان آماده بودن زیر ساخت ها و بستر آموزش مجازی در مدارس و آموزش پرورش کشور است که آمادگی های زیر ساختی مثل امکانات را برای مدرسه ها و معلمان فراهم کند تا در مواقع که می خواهیم به صورت مجازی تدریس کنیم دیگر مشکلی نباشد و آمادگی انرا داشته باشیم.

مصاحبه شونده شماره پنج: با ایجاد و آماده کردن زیر ساخت های مورد نیاز در آموزش پرورش کشور و مدیریت ان می توان روی آموزش مجازی حساب بیشتری باز کرد.

۲-۱-۳) مضمون اصلی سوم: جو و فرهنگ فضای مجازی

۱-۳-۱-۲) رها بودن فضای مجازی برای نوجوانان:

مصاحبه شونده شماره ۷۱ و ۷۰ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره یک: محدودیت تحصیل حضوری از طرفی و رها شدگی فضای مجازی از طرف دیگر این نگرانی و بدنبال داشت که همه بخصوص نوجوانان و جوانان به هر بهانه ای به فضای مجازی روی بیاورند و این نیاز خودش باعث وابستگی دانش آموزان به فضای مجازی باشد.

۱-۳-۲) ضرورت توجه به ابعاد تربیتی:

مصاحبه شونده های ۸۵ و ۸۰ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره ۵: با تجربه ای که از آموزش مجازی به دست آوردم بچه ها در این آموزش در یک محیط غیر پرورشی رشد می کنند و غیر واقعی، اگر چه این آموزش بستر ساز این می باشد که در شرایط بحران آموزش ادامه داشته باشد ولی برای تحقق یادگیری در فضای تعلیم و تربیت کافی نمی باشد.

۱-۳-۳) عدالت آموزشی:

مصاحبه شونده های شماره ۸۴ و ۸۰ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره چهار: عدالت آموزشی ایجاب می کند تا وزارتخانه برای همه دانش آموزان در هر جایی از ایران این امکانات را فراهم کند تا آموزش همیشه جریان داشته باشد و دانش آموزان قله های علم را فتح کنند و به آگاهی برسند.

۱-۳-۴) ازمون و خطا:

مصاحبه شونده شماره شش به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره شش: با استفاده از روش ها و آزمون و خطا به یک ثبات و نتیجه دست پیدا کنیم. همچنین؛ تقریباً تمام این یکسال ونیمی آموزش مجازی را با آزمون و خطا گذرانیدیم.

۱-۳-۵) تعطیل نشدن آموزش:

مصاحبه شونده شماره ۴ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره چهار: در تعطیلی مدارس ما آموزش را تعطیل نمی کنیم و دانش آموزان و معلمان از منزل یا هر جای دیگر در کلاس شرکت می کنند. همچنین؛ ما هدفمان این بود که آموزش کامل تعطیل نباشد و حداقل بچه ها در فرایند و جریان تحصیل باشند.

۱-۳-۶) وابستگی فضای مجازی:

مصاحبه شونده های شماره ۱ و ۷ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره یک: محدودیت تحصیل حضوری از طرفی و رها شدگی فضای مجازی از طرف دیگر این نگرانی و بدنبال داشت که همه بخصوص نوجوانان و جوانان به هر بهانه ای به فضای مجازی روی بیاورند و این نیاز خودش باعث وابستگی دانش آموزان به فضای مجازی باشد.

۲-۱-۳-۷) استفاده از صاحب نظران:

مصاحبه شونده شماره ۴ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره چهار: استفاده از نظرات متعدد برای اجرای بهتر آموزش مجازی تاریخ می تواند موثر باشد.

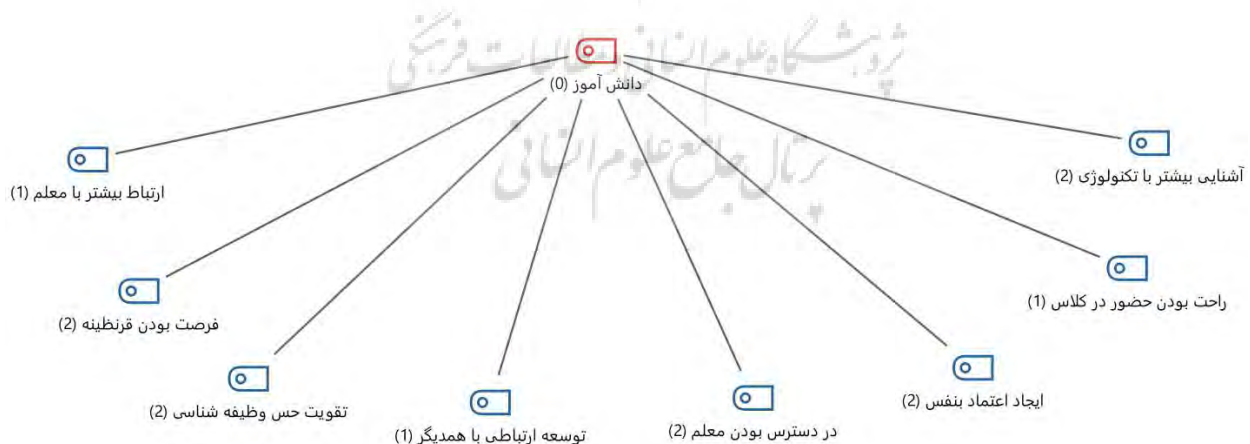
۲-۱-۳-۸) کم تجربگی:

مصاحبه شونده های شماره ۵، ۳، ۱ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره سه: چالش ها در آموزش مجازی کم نبودند. چالشی که در ابتدا بود مخصوصا برای معلمانی که سن بیشتری داشتند و رابطه نزدیکی با فناوری و تلفن همراه نداشتند ماهر نبودن در استفاده و آموزش با استفاده از اپ ها بود.

مصاحبه شونده شماره چهار: اوایل آموزش مجازی هم برای معلمان و هم دانش آموزان خیلی سخت بود و سردرگم بودیم که حالا باید چی بشود، ولی خب تنها راه ممکن هم همین روش بود و ما هم خودمان را با این روش سازگار کردیم و شروع به تدریس در اپلیکیشن های موجود کردیم تا آموزش دانش آموزان لطمه ای بیشتر از ان وارد نشود.

۲-۱-۴) مضمون اصلی چهارم: دانش آموز

۲-۱-۴-۱) آشنایی بیشتر با تکنولوژی:

مصاحبه شونده های شماره ۳ و ۴ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره سه می گوید: آشنایی دانش آموزان با تکنولوژی و استفاده صحیح از آنها به دانش آموزان کمک زیادی می کند تا در آینده مهارت های مرتبط با تکنولوژی را هم بهتر یاد بگیرند و هم فرهنگ استفاده از آن را و بعد از گذشت سالها آموزش مجازی نیز جزو آموزش اصلی به حساب خواهد آمد.

۲-۱-۴) راحت بودن حضور در کلاس:

مصاحبه شونده شماره ۶ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره شش: دانش آموز در هر جایی با هر لباسی می نشیند پشت گوشی یا سیستم و در کلاس حاضر می شود.

۲-۱-۳) ایجاد اعتماد به نفس:

مصاحبه شونده شماره ۵ و ۶ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره پنج: ایجاد حس اعتماد به نفس در بین دانش آموزان هنگامی که از آنها می خواستم درس یابخی را آماده کنند و به صورت برخط برای دانش آموزان کلاس تدریس کنند نتیجه خوبی داشت.

۲-۱-۴) در دسترس بودن معلم:

مصاحبه شونده شماره ۸ و ۹ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره هشت: شماره تماس خودمو داده بودم بچه ها و می گفتم هر جایی مشکل داشتین متوجه نشدین یا سوالی داشتین و تماس بگیرن و اینطوری خیال خودمم راحت تر بود که خب اگر حین برگزاری کلاس مشکلی هم پیش آمد برای دانش آموزی بعدا می تواند تماس بگیرد و سؤال کند.

۲-۱-۵) توسعه ارتباطی با یکدیگر:

مصاحبه شونده شماره ۳ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره سه: ارتباط دانش آموزان با همدیگر بصورت مجازی در سراسر کشور می تواند از فرصتهای آموزش مجازی باشد.

۲-۱-۶) تقویت حس وظیفه شناسی:

مصاحبه شونده شماره ۷ و ۸ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره هشت: سعی کردم همیشه بهترین باشم برای دانش آموزانم اینطور حال خیلی بهتری دارم، معلم باید بخواهد تا بتواند عالی باشد ان موقع دیگر برایش مجازی یا حضوری فرق ندارد.

۲-۱-۴ (۷-۴-۱) فرصت بودن قرنطینه:

مصاحبه شونده شماره ۲۱ و ۲۰ به این مضمون اشاره داشته اند:

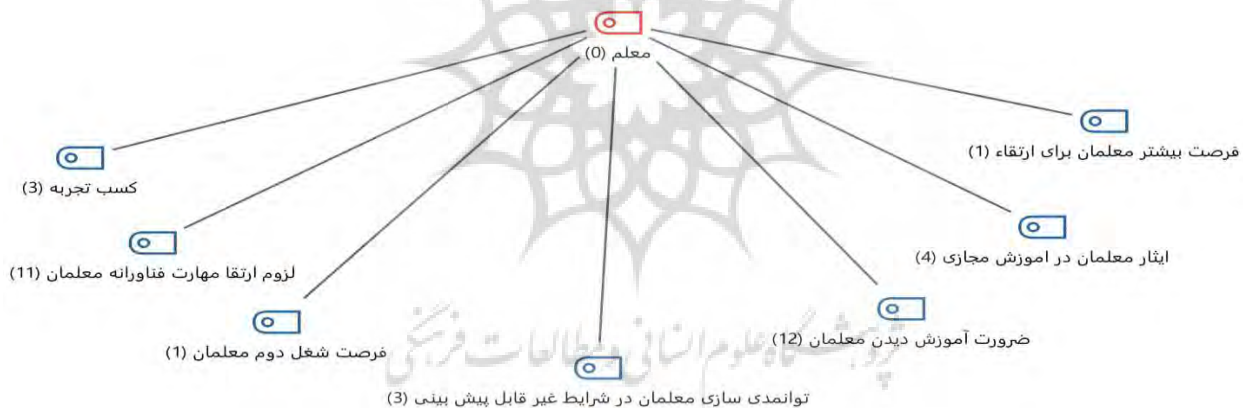
مصاحبه شونده شماره یک: با توجه به محتوای درس تاریخ و حافظه محور بود ان دانش آموزانی که در دوران حضوری تلاشگر بودند و نمرات خوبی داشتند در دوره مجازی نیز درس را می خوانند و از فرصت و زمانی که در خانه و یا قرنطینه بودند به صورت مثبت استفاده می کردند و نتایج خوبی نیز در ارزشیابی ها بدست می آوردند.

۲-۱-۴ (۸-۴-۱) ارتباط بیشتر با معلم:

مصاحبه شونده شماره ۱ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره یک می گوید: ارتباط بیشتر دانش آموزان با معلم و طرح پرسش در زمان مجازی پا برجا بود.

۲-۱-۵ (۵-۱-۲) مضمون اصلی پنجم: معلم

۲-۱-۵ (۱-۵-۱) فرصت بیشتر معلمان برای ارتقاء:

مصاحبه شونده شماره ۹ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره نه: اما از طرفی هم برخی معلمان این زمان را صرف یادگیری و مطالعه و پژوهش میکنند و گام موثری برای خدمت بر می دارند.

۲-۱-۵ (۲-۵-۱) ایثار معلمان در آموزش مجازی:

مصاحبه شونده های شماره ۷، ۸ و ۹ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره هشت: عده ای دیگر از معلمان که درس و تدریس را به هرنحوی بود با فداکاری ادا میکردن با هر کمبود و سختی ای که وجود داشت، و تجربه متفاوتی را رقم می زد.

۲-۱-۵-۳ ضرورت آموزش دیدن معلمان:

مصاحبه شونده های شماره ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره پنج: با تشکیل دوره های ضمن خدمت و آموزش معلمان برای استفاده از نرم افزارها و فناوری مشکل نابدلی معلمان نیز حداقل تاحدودی رفع خواهد شد و باید شیوه های تدریس آموزش مجازی را نیز به معلمان یاد بدهیم.

مصاحبه شونده شماره شش: عدم اشنایی معلمان با تولید محتوا و این برنامه های اینترنتی خیلی مشکل زا بود هرچند آموزش ها و کارگاه هایی نیز گذاشته شده بود برای آموزش اما باز هم این مشکل بصورت جدی وجود داشت.

۲-۱-۵-۴ توانمند سازی معلمان برای شرایط یر قابل پیش بینی:

مصاحبه شونده های ۲، ۷، ۹ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره دو: چالش های آموزش مجازی کار ما را دشوار می کند، معلمی که بتواند بر این چالش ها غلبه کند و انها را به نفع کلاس بچرخاند معلمی توانمند و حرفه ای است، زیرا کار بسیار دشواری است که بتوان بر این چالش ها غلبه پیدا کرد، صبر و سواد و شکیبایی می خواهد.

۲-۱-۵-۵ فرصت شغل دوم معلمان:

مصاحبه شونده شماره ۹ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره ۹: یکی از مزیت های دیگر که شاید این همکاران ما به مزاجشان خوش نیاید این است که در آموزش مجازی برخی معلمان ما بجز تدریس به کارها و شغل های دیگر خودشان راحت تر می رسند.

۲-۱-۵-۶ لزوم ارتقا مهارت فناوری معلمان:

مصاحبه شونده های شماره ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره چهار: یک جمله ای بود تقریباً یکسال قبل از شیوع ویروس کرونا خوانده بودم و در زمان آموزش مجازی تازه متوجه معنا و مفهوم آن شدم، خوانده بودم با جدیدترین فناوری ها آشنا شوید. اگر مجبور شدید از بچه ها هم چیز یاد بگیرید اگر اطلاعات شما به روز نباشد خیلی زود ارتباطتان را با کلاس های این دور و زمانه از دست می دهید.

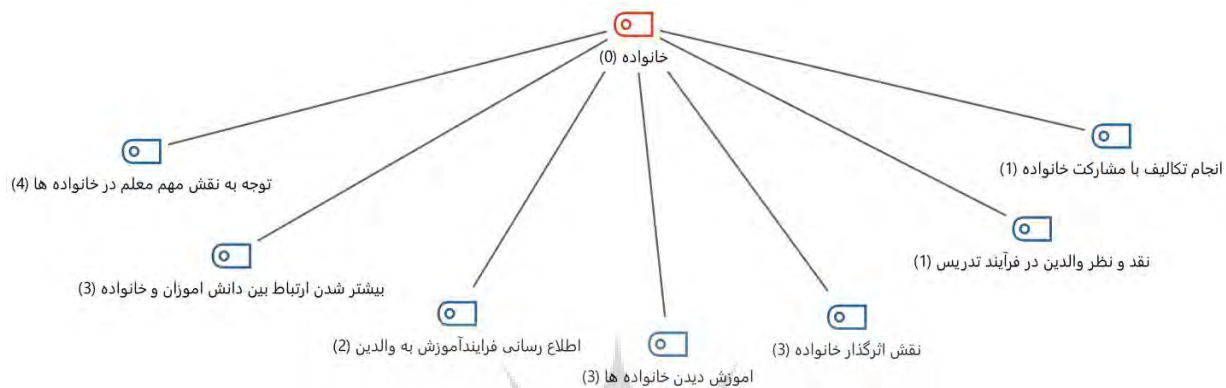
۲-۱-۵-۷ کسب تجربه:

مصاحبه شونده های شماره ۳، ۲، ۷ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره ۲: سعی می‌کردم با استفاده از تجربیات معلم های شهرها و کشورهای دیگر راه حل هارا دسته بندی کنم و برای آموزش به دانش آموزانم به کار بگیرم.

مصاحبه شونده شماره ۷: با کسب کردن تجربه به مرور از این چالش ها درس می‌گرفتیم و انها را برطرف میکردیم.

۲-۱-۶ مضمون اصلی ششم: خانواده

۲-۱-۶-۱ انجام تکالیف با مشارکت خانواده:

مصاحبه شونده شماره ۷ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره هفت: خانواده ها شرایط انها را بسنجند و کمک کنند در پیشبرد اهداف درسی تاریخ تا ان فعالیتی که سر کلاس انجام می‌دادند را الان در خانه حداقل با مشارکت خانواده انجام دهند و اینها را در نظر داشته باشند.

۲-۱-۶-۲ نقد و نظر والدین در فرایند تدریس:

مصاحبه شونده شماره ۴ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره چهار: هر انتقاد یا پیشنهادی بود از والدین بچه ها می‌پرسیدم و خودم هم شخصا از دانش آموزان در گروه های کلاسی می‌پرسیدم تا بهتر بتوانیم کلاس را پیش ببریم.

۲-۱-۶-۳ نقش اثرگذار خانواده:

مصاحبه شونده های شماره ۳، ۴ و ۸ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره سه: حتی جدا از اینکه دانش آموزان باید با آموزش مجازی کنار می‌آمدند خانواده آنها نیز در آموزش بسیار مهم و مورد اهمیت بودند و باید انها را نیز توجیه و آموزش می‌دادیم برای بهره وری صحیح از آموزش مجازی.

۲-۱-۶-۴ آموزش دیدن خانواده ها:

مصاحبه شونده های ۷ و ۹ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره هفت: خانواده ها کمک کنند و آموزش ببینید که چه وظایفی دارند.

مصاحبه شونده شماره نه: خانواده های آنها را مطلع کنیم و آموزش های مورد نیاز را به آنها بدهیم.

۲-۱-۶-۵) اطلاع رسانی فرایند آموزش به خانواده ها:

مصاحبه شونده شماره ۷۴ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره هفت: مدرسه با خانواده دانش آموزان صحبت می کرد و آنها را در جریان نوع برگزاری کلاس ها قرار می داد تا مشکلی پیش نیاید و اگر دانش آموزان برای شرکت در کلاسهای مجازی مشکلی داشتند برطرف کنند.

مصاحبه شونده شماره چهار: با تماس هایی که مدرسه با خانواده دانش آموزان می گرفت نکات و نوع برنامه های آموزشی را به آنها می گفتند تا در جریان نوع برگزاری کلاس های فرزندشان قرار گیرند و آنها را در فرایند آموزش و تحصیل کمک کنند.

۲-۱-۶-۶) بیشتر شدن ارتباط بین دانش آموزان و خانواده ها:

مصاحبه شونده ۸۴،۷ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره چهار: ارتباط بین دانش آموزان و خانواده ها بیشتر شده.

مصاحبه شونده شماره هشت: دانش آموزان در این ایام وقت بیشتری را با خانواده هایشان می گذراندند.

۲-۱-۶-۷) توجه به نقش معلم در خانواده ها:

مصاحبه شونده شماره ۴، ۷۸ به این مضمون اشاره داشته اند:

مصاحبه شونده شماره چهار: شاید یه فایده مهم قابل تامل ان این بود که خانواده ها نقش مهم، پر اهمیت و سخت معلمان را درک کردند و با ان روبرو شدند.

مصاحبه شونده شماره هفت: خانواده ها سختی آموزش را چشیدند و نقش معلمان را بهتر درک کردند.

۲- نتیجه:

نتایج تحقیق همسویی هایی با پژوهش های پیشین که در حوزه آموزش مجازی انجام شده، دارد. و همچنین به دلیل کیفی و ماهیت اکتشافی بودن پژوهش های کیفی نکات جدیدی را نیز وارد ادبیات تحقیق در حوزه تحقیق در آموزش تاریخ علی الخصوص آموزش مجازی تاریخ می کند.

در بیان نتایج تحقیق هر کدام از مضامین اصلی را مورد بحث و کنکاش قرار می دهیم و هم چنین در پایان این بخش موارد قابل پیگیری و توصیه هایی نیز آورده شده است.

مضمون اصلی اول که دربارهٔ تاثیر تدریس بر نوع آموزش تاریخ است اکثر مصاحبه شونده ها مواردی را به عنوان تسهیل‌گری های آموزش مجازی در درس تاریخ و همچنین موانع آموزش مجازی در تدریس تاریخ عنوان کرده‌اند، که چه مشکلات و مزایایی را به همراه داشته است. مثلا در پژوهش‌هایی پیشین این مورد اشاره شده است که بعضی معلمان در استفاده و کار کردن با فناوری های جدید آموزشی مشکل داشته اند. رشد شتابان استفاده از فضای مجازی در برنامه های آموزشی و تربیتی به عنوان یک ابزار تکنیکی برای بالا بردن سطح آموزش نکته روشن و قابل توجهی را پیش روی ما قرار می‌دهد که نیاز مبرم به پیشرفت و حرفه ای شدن معلمان در زمینه فناوری اطلاعات را دارد (صادقی نسب و همکاران، ۱۴۰۰). همچنین (سلیمی و فردین، ۱۳۹۹) به این نتیجه رسیدند در شیوه آموزش غیرحضوری و الکترونیکی لازم است معلمان به ویژگی های منحصر به فرد این شیوه یادگیری توجه داشته باشند، هم در آموزش حضوری و هم در آموزش غیر حضوری معلم ممکن است از پیشرفت تحصیلی فراگیر بازخورد ناکافی ارائه دهد و یا ارزشیابی آغازین و مستمر را نادیده بگیرد، انعطاف در روش تدریس در آموزش های غیرحضوری با قابلیت یادگیری دانش آموزان سازگارتر است.

مضمون اصلی دوم که دربارهٔ سخت افزار و نرم افزار در آموزش مجازی است اکثر مصاحبه شونده‌گان به مشکلات و معضلاتی که در بخش های چندرسانه‌ای، عدم وجود زیرساخت های مناسب و باکیفیت نبودن اپلیکیشن های رسمی، عنوان کرده اند. همچنین در پژوهش های پیشین این مورد اشاره شده است که، انتظار می‌رود که با توسعه زیرساخت های لازم از قبیل توسعه سراسری شبکه اینترنت و افزایش سرعت آن، تولید نرم افزار های آموزشی تعامل محور و استفاده از تجارب کسب شده در این پاندمی شاهد رونق روز افزون آموزش مجازی در کشور باشیم و حتی بعد از پایان یافتن شیوع کرونا، این نوع آموزش در کنار آموزش حضوری ادامه داشته باشد (غفوری فرد، ۱۳۹۹).

مضمون اصلی سوم که جو و فرهنگ آموزش مجازی را شامل می‌شود، مواردی از جمله آسیب رها بودن فضای مجازی و اهمیت فرهنگ‌سازی در بین دانش آموزان و خانواده آنها می‌پردازد. همچنین در این باره (صادقی نسب و همکاران، ۱۴۰۰) در پژوهشی به این نتیجه رسیده اند که لازم است جهت استفاده از شبکه های مجازی سواد رسانه ای و نحوه استفاده از شبکه های مجازی مورد توجه دانش آموزان قرار بگیرد که خانواده ها و مدارس در این زمینه نقش سازنده ای خواهند داشت. همچنین (فارغ زاده و کاشی، ۱۳۹۲) در پژوهشی بیان می‌دارند؛ یکی از مهمترین عوامل موثر در توسعه آموزش های مجازی فرهنگ سازی و ارائه اطلاعات در ارتباط با دست آوردها و چالش های این مقوله می‌باشد.

مبحث و مضمون اصلی چهارم دانش آموز می‌باشد که باید بدان توجه نمود. در مواردی مصاحبه شونده‌گان اشاره می‌کنند آموزش مجازی مهارت های مرتبط با تکنولوژی را در دانش آموزان تقویت می‌کند و از طرفی آموزش مجازی تاریخ و ارائه برخط ایجاد حس اعتماد بنفس را در آنها رشد می‌دهد. همچنین در پژوهش های پیشین این مورد اشاره شده است که رشد مهارت های ارتباطی، تقویت اعتماد بنفس، تقویت و گسترش مهارت های فیزیکی و ذهنی باید مدنظر باشد در غیر ان نمی‌توانیم از فایده های مطالعه تاریخ به طور کامل بهره گیریم (چنگائی، ۱۳۹۹).

مضمون اصلی پنجم دربارهٔ معلمان می‌باشد. مصاحبه شوندگان مواردی را مانند لزوم ارتقاء مهارت فناورانهٔ معلمان و آموزش دیدن معلمان بیان می‌دارند که برای آموزش مجازی تاریخ لازم است. در این بارهٔ پژوهش‌های پیشین به مواردی مشابه اشاره داشته‌اند، (غزنوی، نجاری و رحیمی، ۱۳۹۷) در پژوهشی به این نتیجه رسیده‌اند که آنچه مسلم است معلمانی کارآمد محسوب می‌شوند که دانش و مهارت‌های مورد نیاز جهت دستیابی به اهداف مورد نظر را دارند، استفاده از نرم افزارها و فناوری‌های جدید و همچنین ابزارهای تکنولوژی در فهم بهتر مطالب به فراگیران کمک شایانی می‌کند.

مضمون اصلی ششم دربارهٔ خانواده است و مواردی از جمله نقش اثرگذار خانواده در آموزش مجازی تاریخ، ارتباط بیشتر دانش‌آموزان با خانواده و همچنین توجه به نقش مهم معلم‌ها در خانواده می‌پردازد. در پژوهش‌های پیشین این مورد در قسمت یافته‌ها به فراهم شدن فرصت بیشتر برای ارتباط دانش‌آموزان و خانواده‌ها اشاره داشته‌است (سلیمی و فردین، ۱۳۹۹)

منابع

- باقرزاده همایی، مهرانگیز (۱۳۹۹). تاثیر عملکرد آموزش در فضای مجازی در تعاملات یاددهی و یادگیری. *پژوهشنامه/اورمزد*، شماره ۵۱ (ضمیمه شماره ۲): ۱۲۶-۱۳۵.
- سلیمان پور، عمران؛ یوسفی مقدم، محبوبه (۱۳۹۸). شبکه‌های اجتماعی مجازی ابزاری در جهت کیفیت بخشی فرایند یاددهی یادگیری. *pure life*، شماره ۱۹: ۳۵-۱۱.
- سلیمی، سمانه؛ فردین، محمد علی (۱۳۹۹). نقش ویروس کرونا در آموزش مجازی، با تأکید بر فرصت‌ها و چالش‌ها، نشریه پژوهش در یادگیری *آموزشگاهی و مجازی*، ۸ (۳۰): ۶۰-۴۹.
- شفیعی سروسستانی، مریم؛ صفری سهل‌آبادی، مریم (۱۳۹۹). بررسی نقش آموزش مجازی معلمان در پی شیوع ویروس کرونا، *اولین کنفرانس ملی پژوهش‌های کاربردی در فرایند تعلیم و تربیت*، میناب.
- چراغی، روزبه (۱۳۹۶). *تحلیل مسائل مربوط به آموزش آنلاین اراک*. ۱۵ (۵): ۹-۱.
- چنگائی، مهتاب (۱۳۹۹). نگاهی به وضعیت آموزش تاریخ مدارس. *فصلنامه پژوهش در آموزش تاریخ*. ۱ (۳): ۱۰۰-۸۳
- زرین کوب، عبدالحسین (۱۳۷۵). *تاریخ در ترازو (درباره تاریخ نگاری و تاریخ نگری)*. تهران: امیرکبیر
- عالی محمودی گم‌یکی، محسن، چنانی، احمد، صرفه جو، کرم (۱۳۹۶)، بررسی روش‌ها و ابزارهای بکارگیری آموزش مجازی به منظور ارتقاء کیفیت فرایند یاددهی یادگیری، پنجمین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی، آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی ایران، تهران.
- عباسی، فهیمه، حجازی، الهه (۱۳۹۹). تجربه زیسته معلمان دوره ابتدایی از فرصت‌ها و چالش‌های تدریس در شبکه آموزشی دانش-آموزان یک مطالعه پدیدار شناختی. *فصلنامه پژوهش آموزشی*. ۸ (۳): ۲۴-۱
- علیشیری، سعید؛ موسوی زاده، احترام سادات (۱۳۹۵). فضای مجازی و نظام تعلیم و تربیت (فرصت‌ها و چالش‌ها). *کنفرانس بین‌المللی پژوهش در مهندسی علوم و تکنولوژی*. دوره ۳.
- غزنوی، محمدرضا؛ نجاری، مجتبی؛ رحیمی، امیر محمد (۱۳۹۷). بررسی نقش تکنولوژی‌های نوین آموزشی در کارایی تدریس معلمان، سومین کنفرانس ملی تازه‌های روانشناسی، اصفهان.

- غفوری فرد، منصور. (۱۳۹۹). رونق آموزش مجازی در ایران، توان بالقوه ای که با ویروس کرونا شکوفا شد. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*. ۲۰(۴): ۳۳-۳۴
- صادقی نسب، ایرج، حریری، نجلا، نوبهار، منیر باب الحوائجی، فهیمه (۱۴۰۰). تبیین تجارب دانش آموزان از نقش شبکه های اجتماعی مجازی در آموزش و یادگیری آنها. *مجله توسعه آموزش جندی شاپور اهواز*، ۱۲(۰): ۲۱۶-۲۳۱
- فارغ زاده، نفیسه، کاشی، علی. (۱۳۹۹). بررسی روش ها و ابزار های آموزش مجازی به منظور ارتقاء کیفیت آموزش از دیدگاه اساتید دانشگاه آزاد واحد خدابنده. *فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*. ۱۵(۱): ۱۲۱-۱۵۲.
- مصیبی اردکانی، ملیحه؛ رضاپور میر صالح، یاسر؛ بهجتی اردکانی، فاطمه (۱۴۰۰) مشکلات و چالش های آموزش مجازی در دوران شیوع کرونا در مقطع ابتدایی، *آموزش پژوهی*، ۷(۲۷): ۸۰-۶۵.
- ملک افضلی، فاطمه (۱۳۸۲). *تاریخچه آموزش از راه دور در جهان. نشریه بیک نور علوم انسانی*: ۱(۱)
- مهرمحمدی، محمود (۱۳۸۶). فناوری اطلاعات و ارتباطات و ارتباطات ان با آموزش و پرورش. *فصلنامه تعلیم و تربیت*.
- نصرتی، ساناز، جنگی زهی، حمیدرضا (۱۳۹۷). بررسی نقش تکنولوژی جدید (اینترنت) در دستیابی به کیفیت آموزشی. *یازدهمین کنفرانس بین المللی روانشناسی و علوم اجتماعی*، تهران، شرکت همایشگران مهر اشراق.
- وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، معاونت آموزشی دفتر برنامه ریزی آموزش عالی (۱۳۹۹). نکته های اساسی در حفظ کیفیت آموزشی دانشگاه های کشور در شرایط مقابله با کرونا. *دفتر برنامه ریزی آموزش عالی*.
- عباسی، فهیمه؛ حجازی، الهه و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۹). تجربه زیسته معلمان دوره ابتدایی از فرصت ها و چالش های تدریس در شبکه آموزشی دانش آموزان (شاد): یک مطالعه پدیدارشناسی، *فصلنامه علمی تدریس پژوهی*. ۸(۳)، ص ۴۰-۲۰

Rangiwai, B., & Simati-Kumar, B. (2020). A plan for online teaching and learning for the Master of Applied Indigenous Knowledge (MAIK) programme in Māngere: Responding to COVID-19. Te Kaharoa, 15(1), 1-14.

Taylor D, Grant J, Hamdy H, Grant L, Marei H, Venkatramana M. (2020). Transformation to learning from a distance. MedEdPublish. 9(1):2999.

UNESCO. (2021). COVID-19 educational disruption and response, <http://www.iiep.unesco.org/en/covid-19-educational-disruption-and-response-13363>